

نورلۇق يۈزدى

نۇركا دۇنياقارنىك ناسرافتارى آياس مجموعه در

جلد : 1 — 21

مايس 1928
اون يىل بېجى سنه

صايفى : 5 — 199

مدرسته وحدت

محرری
آغا ارغنی احمد

— 5 —

یونانیلر د دولت تشکیلاتی قابلیت لکی - برک مقابل علم و فن و صنایع نفیس دهاسی -
رومانیلر د حقوق دهاسی - برنانه و روما درینک مدنی احتشامی .

فضیلت دییه طامش اولان عملر حقیقی اخلاق نقطه نظریدن مرود و یاخود هیچ ایدی .
بوصورتله یونانیلر ذکا و روحلرینک فوق العاده ممتاز قابلیتینه رغماً ملی وحدت و دولت تشکیلی خصوصنده غریب برعجز کوستردیلر، بو خصوصده رومانیلرک شاکردی بیلکه اولامادیلر .
فقط قدیم یونانستان حقوق و دولت تشکیلاتی ساحه سنده ایلری کیده مه دی ایسه ده، علم، فن، فلسفه، ادبیات و آثار نفیسه ساحه لرنده پک آرز ملتره نصیب اولان یوکسک و شرفی بر موقع احراز ایتدی .
یوقاریده یونانیلرک ایلک مدینت عامللری شرفدن اقتباس ایتیش اولدقلری قید ایتدک . فقط یونانیلر شرفدن آلدقلری بو ایلک سرمایه بی اوقدر واسع و درین بر مقیاسده نرید و انکشاف ایتدیردیلر، اوکا اویله علوی ولایت بر استقامت ویردیلرکه، حالاده بوساحه لرده بشریتک استادی اولغه حق قازانمشلردر .
فی الحقیقه یونانیلر مشاغل ذهنیه ایه اوزمانه قدر مجهول اولان بر خصوصیت ویردیلرکه، بالاخره بشری ترقیاتک اساس عاملی اولدی . بو خصوصیت مراقدن، عشقدر . عملی نتیجه لردن صرف نظر، عامه مربوطیتدر .
پروفیسور کیره ییف دیورکه: « فنیکیالی تجارتکندی تجارتی اداره ایچون حساب قاعده لرینی اوکره نمک لزونی حس ایدیور . مصری معمار بعض مثلثات قانونلری مصرک محتمم اهراملری پامق و یاخود هر سته نیل نهرینک فیضانی آلتنده قالان تارلارک موقعی تعیین ایتک ایچون اوکره نیور . قدیم یونانی ایسه بوکی صرف عملی فائده لر آرقاستندن قوشان بیلکیلر ایلک تطمین اولونیور . یونانی مراقی جلب ایتیش اولان حادثه لریک اسبابی عملی فائده سی اولسون اولسون آکلامغه چابلیور . « هرودوت » نیلک فیضانی اسبابی مصریلردن صورارکن کیمسه اوکا ایضاح ایدمه مهش . یونانیلر ایسه کندیلری ایلک اصلا

ذاتاً یونانیلرک شعله لی زمانلرنده بیلکه بویوک بردولتشکیل ایدمه مدیلر . یونان وحدت ملیه سی معنوی و حرکی ایدی . بو وحدت لسان و ادبیات برلکندن، مشترک دیندن و مشترک طرز تفکر دن عبارتدی .
فقط یونانیلر سیاسی و اقتصادی وحدته دائمی یابانچی قالدیلر . مختلف یونان مرکز لری کندی آره لرنده دائمی مجادله و مناقشه حالنده ایدیلر . حتی دارا و کیخسرو لر یونان استقلالنی تهدید ایدر لریکن یونانیلر لازم اولان اتحادی ابراز ایدمه مدیلر . سپارمله، آتنه و فیهب شهرلرینک ایرانیلر قارشی مجادله لری هپ نتیجه سز قالدی . و حتی مغلوب اولان طرف ایران حمایه سنی یونان شهرلردن بریسنه تبعیتی ترجیح ایدیوردی !

یونانیلرک وطن تلقیری تماماً باشقه در . دوغدینی شهر و اونک جواری خارجنده یونانی بر وطن طامیمور . یونانی طبیعتک سوقیه بویوک کتله یه تبعیت ایتک استعدادندن محرومدی . حتی بویوک فیلسوفلر مثلاً افلاطون و ارسطو بیلکه وطنداش اوله رقی یالکیز بش بیکدن اون بیکه قادر حراسان طانیورلردی . بوعددک فوقنده کی ازدهامه قارشیمق اونلر ایچون سورو اولمقدی . مساوات فکری یونانی ذهنینه دائماً یابانچی قالدی . وطنداشلق حسی کذا . .
اونلر وطنداش اولقی اوزره یالکیز حر اولانلری طانیورلردی ، متباقیسی حقوقدن محروم سوروایدی . نفس بشره حرمت اولونیوردی و قوتلینک ضعیف اوزرینه هر درلو تسلطی قبول ایدیلیوردی . کوله صاحبی کوله سته قارشی ایسته دیکی کی حرکت ایدهردی .
قادرین هر نوح حقوقدن محرومدی . باباسنک و زوجنک و یاوویسنک آلتده جانسز شی کی تلقی اولونیوردی . انتقام و مرتضی سزک بر موفقیقت کی تلقی ایدیلیوردی .
بین الملل حقوقدن اثر بیلکه یوقدی . مغلوبلر یا قتل اولونیوردی و یاخود کوله کی ساتیلیوردی . دینا

مالی اولان [Res public] دولتک سربست اولادی
تانی ایدیورلر .

روماده دولت اراده الهیه طرفدن مؤید بر
شخصیتدن عبارت دکلدنر . خایر ! بوراده عموم همشیریلرک
یکونی دولندر . سیاسی حریت سایه سنده روما تاریخ
بشردن ایلک اول اولق اوزره حر انسانلر آره سنده
حقوقده مساوات اساسی وضع ایدیورلر . بوراده
حتی روحانی صنی دیگر ته او قراسیلرده اولدینی کبی
قوتی سمالردن آلهرق بر معبود کبی تحکم ایتدیورلر .
بونه بر قاست ونه ده ممتاز بر صنف مایه سنده در ره بانلرک
موقعلری کندیلرینی وظائف مدنیله لرینی ایفادن قورتا .
رمیور و حتی رکون کلور که بونلر دیگر مأمورلر کی اعالی
طرفدن انتخاب اولونیورلر . حتی دین بیه کندیس بوراده
شرقه اولدینی کبی تیلر ایدره رک معین و غیر قابل تحول
نه قنوملر و دستورلر حالی آلامشدر .

شرقه بوتون دهاسی دینه بوکبی تیلر ایتش
نه قنوملر و دستورلر شکلی و بر مکدن عبارتدی . بوراده
دین عینی زمانده فلسفه ایدی . لاتیق فلسفه بی یعنی
دیندن آیری و صرف عقل و ذکاکی بشر اوزرینه
مؤسس فلسفه بی یونان و روما ایجاد ایتدی . ایتشه
بونک ایچوندر که یونان ولاتین انسانلر نده مائونک قانونلرینه
زند آوه ستایه و توراته بکزه ردینی بر کتاب بولاماز سکنر .
روما و یونانستانده کی دینلر صرف خلقت دهاسندن
دوغمش تصورلردر که بالآخره صنعت سایه سنده
معین شکلر آلمشدر . فقط شرقه اولدینی کبی سماندن
ملهم مقدس بر شخصیت طرفدن تدوین ایدلش
بر اثر دکلدنر . وینه بوسایه ده در که یونانستان و روما
فکر بشر ایجاد ایتدی و حیات بشرک سیاسی ،
اجتماعی و خصوصی ساحه لری منجمد دستورلرک
تحکمندن سربست قالا بیلدی .

شرق مدنیتلری تفرعاتلره و خصوصیتلره وارنجه بیه
قدر دینی بر رنک له آلوده ایکن یونانستان و روما مدنیتلری
بالخاصه دنیوی و بشری ایدی . یونان فلسفه سی سماندن
ماهم اولان اساسلره دکل ، عقل بشر اوزرینه مستنددی .
یونان فلسفه سی « فیلسوفیا نیک » افاده ایتدیکی کبی فلسفه
حقیقتی سه وهن ، بیلکی به عاشق اولان ذکا محصلیدر .
ایتشه دین ، دولت و حقوق مفهوملرینک بو
صورتله تلقیسی یونان و روما جماعتلرینک عرفان
و اجتماعیات ساحه لر نده شرق جماعتلریله مقایسه اولنمه حق
درجه ده ایلرله ملرینی موجب اولدی . سربست تفکر
و تدقیقات اجراسی ممکن اولامیان بر محیطده ، انسانک

علاقه سی اولیان بو حادثه حقنده اوچ نظریه یورو .
تمشدرلر . دردنجیسنی ده هرودوت کندیس علاوه
ایدیورلر .

میلاددن (200) سنه اول میللیاتی قالهس ؛
متساوی الاضلاع مثلثلرک زاویه لری مساویدر قاعده سنی
کشفله اوغراشیور . فیساغور ؛ بر دعوا حلته موفق
اولدینی کون یوز اوکوز قربان کسیر .

یونانلیرک بر چوق کشفیاتلری اوزون مدت
تطبیق سز قالمشدر . از جمله مثلاً : منحنی خطلرک خصوصیتلری
حقنده کی تدقیقاتلری بالکزاون اوچنچی عصر ده « که یلهر »
طرفدن سیاره لرک حرکتلرینی تعیین ایچون پایلان تدقیقات
انساننده تطبیق اولونمشدر . یونانلیر تفکری ،
علمی ، بیانیکی ، علم تفکر و بیلکی اولق اوزره
سه وه رلردی . علم و فن و صنعته قارش بوعشقلریدر که ،
بوکون بزجه معلوم اولان علملرک همان کافه سنی
دو غور مشدرلر . ریاضیات ساحه سنده بیتاغوریدن
آرشمیده ، نجومده تاله سدن هیبارشه ویتولومه بیه
قادر علوم طبیعه ده هیپوقراطدن ارسطویه تاریخده
هرودوتدن بولی بیوسه قدر منطق ، سیاسیات ، اخلاق
و سته تیق ده « فلاطون دن قسه نوفونه و ارسطویه قدر
عالملر متفکرلر یتشدیر دیلر .

ایتشه یونانلیرک مدنیت عمومیه ده کی حصه لری ..
رومایه کلنجه : اونک حصه سی ده . عالمه دولت
تشکیلاتی انموذجی و یرمک اولمشدر . یوقاریده شرق
دولتلرینک اسباب انحطاط و سقوطنی ایضاح ایدره کن
شرقه حقوق بر دولت مفهومک مفقودیتنی الک مهم
عامل اولهرق کوسترمشدک .

روما بشریتده کی بو بوشلنی دولیدردی . دنیایه
حقوقی دولت تشکیلک غونه سنی اراشه ایتدی .
رومانک تحت اداره سنده بولونان اقوام فاتحله قارش
شرقه اولدینی کبی دائماً بیانیچی قالمادیلر . بونلری بر
حاکمیت آلتنده جمع ایدن قوت و زور بالآخره موقعی
عدالته ، حقوقی مناسباته ترک ایتدی . روما
همشیریلک حقوقی یاواش ، یاواش بوتون تبعه بیه
تشمیل ایتدی . قوتله فتح اولونان یرلر بوکره
حقوقله رومالیلار شمه باشلادی . مختلف اقوام
یکدیگرینه میخانیک بر صورتده و زورله دکل بونک عکسنه
اولهرق عضوی بر طرزده حقوقده مساوات حساب
ربط ایدلرلر . بوندن ماعداد و تداشلق مفهومی و سیاسی
حریت اساسی ایلک کره روما ده دو غویور . فردلر بوراده
کندیلرینی شرقه اولدینی کبی کوله دکل ، عمومک

شرف وحیثیتہ قیمت و بریلہ بن و فعالیت بشریہ نك كیفی اراده لره محكوم اولدینی برلرده ترقی تعالی وانكشاف امکانی قالماز. شرقده وضعیت بویله ایدی. لکن یونانستان و روماده عکسنه ایدی وایشته اونك ایچوندرکه بوراده انسان یوکسلدی ، ترقی و تعالی ایتدی.

اخلاقه فائحه : یونانستان و روما تاریخلرینک مبدألرنده اخلاقاً يك دون برحاله ایدیلر . انسانده همان یکانه قیمت ویریلن شی وجودی ، بدنی ، قوتی و مهارتی ایدی . معین محیطك ، معین قبیله نك خارچنده بولونان انسانلره قارشی یکانه حق ؛ زور بازو حق ایدی . رومالیلر عتدنده اجنبی کله سی ايله دشمن کله سی مرادف ایدیلر . یونانیلر نزدنده باربارکله سی ايله کوله کله سی آراسنده فرق یوقدی . حرب ائساننده مغلوب اولان اختیارلر ، قادیلر ، چوجوقلر اك وحشی معامله لره معروض قالیورلردی .

فقط فلسفه نك تأثیری ايله حیاتك بو قسمی دخی تحول و تکامل ایتمکه باشلابور . یونان فلسفه سی اخلاق مسئله لره اهمیت ویریوردی :

روما فیلسوفلری بالخاصه بونکله اشتغال ایدرلردی . بو سایه ده یواش یواش انسانك معنوی ماهیتی حقوقی حیثیتی تقدیر ایدلمکه باشلادی . نهایت برکون کلدی که ایده آل آرتق قوت ، زور بازو ، وجود ، بدن دکل ، فضیلت اولدی . عینی فیلسوفلر اخلاقه دین آراسنده کی علاقه بی ده قالدیردیلر ، اخلاقك اساسلرینی طبع بشرک ماهیتنده آراهه قویولدیلر . حتی دنیاسعادتی مفکوره اتخاذایدنلر بیلل [نه پیکورینلر] بوسعادتی صرف حیوانی ذوقلرده دکل یوکسک و معنوی تظاهراتده آرامقده ایدیلر . ستوتیقار ایسه ابتداده فردی تکاملی بر هدف اولقی اوزره قبول ایدیورلردی . بونلره گوره فرد هرشیدن اوقدر تجردایتملی حادثات کونییه اودرجه لاقید قالمه لیدرکه نه ترجم و نه شفقت اونك قلبنده بر بولماسین ! کائناته حاکم اولان فناقله مجادله بیهوده در . یالکیز حاکم اولان بر کیمسه بو فناغك تأثیرندن کنندی قلبنده کی حضور سکون ولاییدی ايله قورتارمقه باقه لیدر . فقط سه نه کاک ، مارق اورلک ، نه یفته آنك ظهورلری ايله بوفردیجی فلسفه استقامت و روشنی دکیشدیرمکه باشلابور و تماماً معکوس بر ساحه یه ذوکولیور . بونلرک سایه سنده بو فلسفه باشقه ، دها انسانی ، دها حیاتی و اخلاقی استقامت آلیور . لاقیداتی ، لاابالیک ترک ایدیابور . ترجم

و شفقت ، حب بشر ، اخوت و شرف نفس انسانه حرمت ستوتیزم فلسفه سنك اساسنی تشکیل ایدیور . مثلاً ؛ سه نه ک دییورکه : « طبیعت بزم کافه منری یکدیگریمزه ربط ایتشدیر . اوزره متقابل محبت حسنی تلقین ايله شدیر . کنندیکی دوشونمك ایسترسه ک دیگراندیش اول . طبیعت بزه بلاستثنایوتون انسانلره ایستر حر اولسون ، ایستر کوله ، ایستر اصیل اولسون ، ایستر آزادی حرمت امر ایدیور . انسان اولان هریرده انسان اولمالیدر . ائساندن زیاده محبتله مشبوع بر ذی وجود وارمیدر ؟ انسانلر دوغانرکن بیلل تعاون وئساند ایچون دنیایه کالیورلر . بونلر یکدیگرینه مجذوبدرلر . بری دیگرکی ایچون چالیشیور . وحقی طایمادقلری ایچین فدای نفس بیلل ایدیور ! »

نه بیست دها ایلری کیدیور مثلاً دییورکه : بوآدم شقیدر . بناء علیه اعدام ایدلمسی لازمدر . دکلکی ؟ جالبوکه : بوآدم خطا ایتشدیر . جاهلدر ، کورلری ، صاغیرلری اولدیرمک دوغریمیدر ؟ دیرسه کردها نی ودها دوغروسویله مش اولمازمیسکز ؟ بر قورصان فورطنه یه اوغرامش ، بریسی اونی قورتارمش ، البسه ویرمش ، کنندی یانسه آلمش اعزاز ايله مشدر . وفتاکه بوآدمی : « سن برشقی به احسان ایدیورسک » دییه ذم ایتمکه قویولمشلردر . اوآدم جواب ویرمشدر : « بن شقی به دکل انسانه حرمت ايله دم . » دییه جواب ویرمشدر دها باشقه یرده عینی مؤلف دییورکه : « سن کائناتک بر ذره سیمک دنیاسنك مسقط الرأسکدر . مستطراأسه قارشی سنك وظیفه لرك نه در ؟ برنجی وظیفه ک خودکام اولماقی ، یالکیز کنندی نفسکی دوشونمه ک ، فقط آل وایق ناصلکه بوتون وجوده قارشی وظیفه لرینی ایفا ایدیور ، سن ده اویله جه کنندیکی محیطه مربوط عد ایتمزك اوصورتده حرکت ایتمه لیمک . »

ایمپراطور مارق اوردل اثرینک بریرنده روحنه خطاباً دییورکه : « ای بنم روحم ! انسانلری سه ومک اونلره قارشی شفقت ذویق سعادتی نهایت آکلادکی ؟ برابر یاشامق مجبوریننده بولوندیگك انسانلری سه و ، حقیقی بر محبتله سه و ! . انسانلره ایملک یایق سعادتنه نائل اولدک ! - دها نه ایسته یورسک ؟ طبیعتک سکاکمر ایتدیکی بروظیفه نی یاپدک ! دها نه ایسته یورسک ؟ مکافاتمی بکه یورسک ؟ کوز کوردیکی ویاخود آیق یورودیکی ایچین مکافات طلب ایده رمی ؟ بوتون

ذیشعور موجود آدن مرکب برکک جزئییم . فلان
بندن نفرت ایدیورمش ! فقط بن هیچ بر زمان
مستحق ذم وتوبیخ هیچ بر قول وفعله بولونم !
باشقه سی بکا خصومت بسله یورمش ! فقط بن هرکسه
قارشی مشفق ومهربانم ! »

کوله لک حرکله طبعاً و خلقتاً عین ماهیتده اولدقلرینی
بوتون انسانلرک یکدیگرینه قارداشلق رابطه سیله
مربوط بولندقلرینی وانسانلری یکدیگرینه ربط ایدن
حب بشر قاعده سنک اساس اولدیفنی ینه بو طریقت
اربابی ایلک اول میدانده آتدیلر .

بوکئی علوی فکرلرک اوزمانکی کتله ناسک
طبقاتی آراسنه نه درجه یه قدر حلول ایتمش اولدیفنی
تعین بر آرز کوجدر . لکن بوراسی شبهه دن خالیدرکه
بوکئی فکرلر یالکیز یوکسک اخلاق و تربیه درجه لرینه
واصل اولمش بولونان بر محیط ایچنده نشوونما بولایلیر !
اجتماعی تکامله کلنجه : بوساحه ده دخی یونان

وروما بشریتک ایلک رهبرلی اولملردر . فی الحقیقه
هر برده اولدیفنی کئی یونان وروما تاریخلری قوتک
حاکمیتی ایلک باشلامشدر . حرب اجتماعی و سیاسی
وضعیتک بر نتیجه سی ایدی . متعدد و آزارلنده بربرینه
قارشی مخاصم و سراقب اولان جماعتلر آراسنده انقسامه
اوغرامش بولونان بواکی مملکتک مختلف قسملری
سیاسی و اقتصادی تفوق داعیه سی ایلک یکدیگر ایلک
دائماً مبارزه ایدیوردی . شهرلر شهرلره ، ولایتلر
ولایتلره قارشی مجادله لرده ایدی . بعضاً شهرلر
آراسنده اتفاق حاصل اولوبورسه ده اک قوتلی شهر
ینه بو اتفاق کندی تفوق ایچن بر آلت اولارق
قوللانیور . مغلوبلر هر نوع حقوقدن محروم ایدیلرک
اک شدید معامله لره معروض قالیورلردی . بوندن
ماعدا یونانستان وروماده حقوق مدنی و سیاسی بی
یالکیز حرعد اولونان زمره حائز ایدی . دیگر صنوف
اهالی بو حقوقدن محروم ایدی و آره لرنده دائماً ضمنی
بر خصومت و مجادله دوام ایدردی .

فقط روما جهانگیرلک غایه سنه داخل اوله رق
اوزمانکی مختلف ملتلی براداره نلک آلتنده بر اشدیرمکه
موفق اولونجه ، یاواش یاواش حقوقده مساوات
غایه سی تیلر ایتمکک باشلیور . روما رومالیره خاص
اولان حقوقی ابتداده ایمبراطورلرده یاشایان . یالکیز
حراسانلره تشمیل ایدیور ، بونکله برابر حراهایلنک
مختلف صنفلری آره سنده کی مساواتلرلرده قالمقه
باشلا یور . ابتداده یونانستانده یالکیز [اوپاترید :

Eupatrides] روماده یالکیز پاتریسینلر Patricien
اداره و حاکمیت حقنی حائز ، خلقک مقدراتنه حاکم ایدیلر .
اهالی یعنی روماده دوموس : Demos یونانستانده
Plebes بو حقوقدن محروم ایدیلر . و یا خود
یک اهمیتلر روللر اوینامقده ایدی . فقط بالآخره
آته ده حقیقی برده و قراسی تشکیل ایدیور ؛ روماده ده
پاتریسیه نلر ایلک پله یلرک حقوق برله شیور !
فی الحقیقه روماده وبالخاصه یونانستانده کوله لک هیچ
بر زمان قالمادی . و حتی افلاطون و ارسطو ایلک برابر
بوتون متفکرلر کوله لکی عضویت اجتماعی نلک بر لزومی کئی
تلقی ایدیورلردی . فقط روماه قوقی انکشاف ایتدیکه
کوله نلک حقوقی وضعیتی ده کیشور ، ده مساعد
بر استقامت آلیور ، روما قانونی عییدلری حایه یه
باشلا یور و اوللری صیانت ایچون معین قواعد
وضع ایلور . عینی زمانده کوله لره حرا اولق امکاتکی
بخش ایدرک حرصنک دائره سنی توسیع ایتدیر یور .
فی الحقیقه روما کوله لکی حقوقاً قالدیرمدی . لکن عجباً
کوله لک ناسوک زمانه قدر آوروپاده موجود دکل
ایدی ؟ علی العموم دنیه یلیرک زومانک حقوق تاریخی
متادیا یلری یه ، انسانی مفکوره لک ، انکشافه دوغرو
معقول و اساسی بر حرکتدر [۱]

حقوق ساحه سنده اسکی قدسی الهی تلقیاتک
یرینه فلسفه دن ملهم مثبت اساسلر وضع ایدیلور .
روما قانونشناسلری کاهن زمره سنک تحت نفوذندن
کنندیلرینی قورناریورلر ، فلسوفلرک تلقیاتنه
تابع اولیورلر . قانون اسکیزی کئی آرتق مقدس ،
لایتبدل عد اولونمور ، زمان و مکانه تابع طوتولیور ،
عینی زمانده دوات بر قبیله نلک بر غیرتک مالی اولق حالتندن
چیقارق عمومک مشترک مالی (Patria) عد ایدیلور .
(Res publica) بوترز تلقینک سایه سنده درک مدنیت
بشریه نلک اک یوکسک غایه سی اولان تاساند فکریده
عینی نسبتده تزیاید ایدیور . حقوقده مساوات
سایه سنده درک بو واسع ایمبراطورلرده یاشایان و اولجه ده
مساواتلر یوزندن یکدیگر کی ایلک خاصه ایدیلر
آره سنده بوکره اساسی بر تاساند حاصل اولیور .

اجتماعیات نقطه نظرندن یونان وروما دورینک
بهریته بر اقوب کیمش اولدیفنی اک مهم میراث ایتنه
بوتساند فکریدر . انسانلر آره سنده کی علاقه ، مربوطیت
مقابله شرقی دواتلرنده اولدیفنی کئی قریباله دکل حقوقده
مساواتله تأسس ایدیور .

[1] Tustel De Coulange « La cité antique »